

AFFIN KUR'ÂN-I KERİMDEKİ YERİ

Prof.Dr. Hüseyin Avni ÇELİK

Şüphesiz ki, bu kâinatın ve içinde varolan bütün mahlukatın yaratıcısı Allah'tır. İnsan da bu yaratıklardan birisidir ve bunların en önemlisidir. İnsanoğlunun varoluşu Allah'ın bir lütfudur ve Allah ile insan arasında yaratıcı-yaratılmış münasebeti vardır. Allah insanın yaratıcısı, insan da O'nun yaratığıdır. Kur'ân-ı Kerim insana, yaratıkların en mükemmeli ve en şerefliyi gözüyle bakmaktadır. İsrâ suresinin 70. âyetinde :

ولقد كرّمنا بني آدم وحملناهم في البر و البحر ورزقناهم من الطيبات وفضلناهم على كثير
من خلقنا تفضيلا.

" And olsun ki, Biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık" buyurulmuştur.

Allah insanı yarattıktan sonra, ona irade-i cüziye vermiş ve onu bu iradesiyle başbaşa bırakmıştır. Ancak insanın bütün işleri ve en ince teferruatına kadar hayatının her safhası, Allah'ın kontrolü altında cereyan eder. Kaf suresinin 17 ve 18. âyetlerinde:

إذ يتلقى المتلقيان عن اليمين و عن الشمال قعيد. ما يلفظ من قول إلا لديه رقيب عتيد .

" Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zaptederler" buyurulmuştur. Allah(c.c.) tek ve mutlak hakim olduğu için insan O'na karşı tam bir teslimiyetle hareket etmek ve O'na boyun eğmek mecburiyetindedir. Başka bir hareket tarzı, insan için mümkün değildir. Çünkü insan bir kuldur ve kulun yaratıcısına karşı böyle davranması gerekir.

Şüphesiz Allah-insan ilişkisi tek taraflı değildir. Allah, kulları ile temas kurmayı murad ettiğinde, aralarından birini elçi olarak seçer ve kullarına tebliğ edilmek üzere vahiy yoluyla ona emir ve yasaklarını

indirir. Vahy kelimesi lügatte; gizli konuşmak, emretmek, ilham etmek, imâ ve işâret etmek, acele etmek, seslenmek, fısıldamak gibi değişik manalara gelmektedir¹. Dini bir kavram olarak vahy ise; Allah ile seçtiği insan arasında cereyan eden ve Allâh'tan seçtiği peygambere doğru olan bir çeşit konuşmadır. Allah ile insan arasında başlatılan bu ilişki, tek taraflı değildir; bazan insan da Allah'a seslenerek O'nunla sözlü ilişki kurmaya çalışır ve O'na nidâda bulunmak suretiyle konuşmak ister. Normal olarak insan, doğrudan doğruya Allah'a hitap etme imkânına sahip değildir. Fakat insanda, özel durumlarda olağan üstü hal vukubulduğunda Allah'a seslenebilir, O'nunla konuşma gücüne sahip olabilir. Bu, öyle bir haldir ki, kendini bu halde bulan kimse, kafasını günlük durumun üstünde bulur. Böyle bir hal vukubulunca insan, Allah'a doğrudan doğruya söz söyleme noktasına varmış olur.

İnsanı bu dereceye yükselten, dili bu şekilde kullanmağa elverişli kılan sebepler değişik olabilir; Allah'a karşı duyulan derin sevgi ve zühd olabilir, ölüm korkusu olabilir. İnsanın böyle bir ilişki içine girebilmesi için fevkalâde bir durum içinde olması lazımdır. Çünkü insan kalbi sadece fevkalâde durumlarda günlük bayağı düşüncelerden, dünyevi gailelerden arınır ve dolayısıyla konuştuğu dil, ruhi yönden yüksek bir vasıf kazanır².

İnsan fevkalâde durumda iken Allah ile ilişkiyi duâ yoluyla kurmaya çalışır. Gerçek manada duâ; kalbin Allah ile konuşmasıdır ki, böyle bir duâ ancak insan kalbi, yüksek düzeye geldiği ve fevkalâde bir hal aldığı zaman gerçekleşebilir. Kur'an-ı Kerim, yapılan dualara icabet meselesine son derece önem vermektedir :

وإذا سألك عبادي عني فإني قريب أجيب دعوة الداع إذا دعان فليستجبوا لي
و اليؤمنوا بي لعلمهم يرشدون .

" Ey Muhammed ! kullarım sana Beni sorarlarsa, bilirsiniz ki Ben, şüphesiz onlara yakıным . Benden isteyenin, duâ ettiğinde duâsını kabul ederim. Artık onlar da dâvetimi kabul edip Bana

¹ Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, s.37.

² Toshihiko Izutsu, Kur'an'da Allah ve İnsan (Türkçeye çeviren Süleyman Ateş), s.182.

inananlar ki doğru yolda yürüyenlerden olsunlar"³.

وقال ربكم ادعوني أستجب لكم

" Rabbintiz şöyle buyurdu: " Bana duâ edin ki size karşılığını vereyim..."⁴ meâlindeki bu âyetler, duânın önemini gösteren âyetlerden birkaçıdır. Çünkü insan, kendisine yakardığı Allah'ın, duâsını işitmesi ve O'nda kabul bulması için gergin bir ruhi durum içinde bazı sözler söyler ve bu sözleriyle Rabbine yalvararak istediğini elde edebilir.

Yaratılış itibariyle günah işlemeye müsait olan insan, ezelde Rabbine verdiği sözü zamanla unutarak kötü fiiller işlemekle Rabbinden adım'adım uzaklaştığı gibi, mayasında mevcut olan günahlardan temizlenme arzusu da onu; kötü işleri terketmeye ve iyi işler yapmaya zorlar ve böylece Rabbine geri dönüş yapmasını sağlar.

Aslında duâ; insan kalbının Allah ile konuşması, O'nun nimetini veya yardımını istemesidir. İnsan yaptığı duâda, içinden geçeni söyler ve söyledikleri de içindeki fiillerdir. Kur'an-ı Kerimin pek çok âyetinde bize duânın nasıl yapılacağı en güzel biçimde öğretilmektedir. Bunun için Kur'an'dan yalnız birkaç örnek vermemiz yeterlidir.

"Allah'ım !- Ancak sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir".⁵

"Rabbimiz ! Eğer unutacak veya yanılacak olursak bizi sorumlu tutma. Rabbimiz! Bizden öncekilere verdiğin gibi, bize de ağır yük yükletme. Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi taşıtma, bizi affet, bizi bağışla, bize acı. Sen Mevlâmızsın, kâfirlere karşı bize yardım et".⁶

Yeri gelmişken burada Hz.Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'in en

³ II(Bakara), 186.

⁴ XL(Mü'min), 60.

⁵ I(Fâtıha), 5-7.

⁶ II(Bakara), 286.

güzel duâ örneğini vermeden geçemeyeceğiz. Resûlullah(s.a.v.)'in örnek duâsı şudur:

"Allahım! Sen Rabbimizsin. Senden başka ilâh yoktur. Beni yaratmış; ve ben senin kulunum. Gücümün yettiği kadar Rubûbiyetine iman ve sana ibâdetle, ihlâs andım ve ahdim üzereyim. İşlediğim şeyin kötülüğünden Sana sığınırım, üzerimdeki nimetini itiraf ederim ve Sana karşı işlediğim günahı da itiraf ederim. Beni bağışla; Çünkü günahları ancak Sen bağışlarsın."⁷

Masiyette İleri gidenlere Rablerinden çağrı

Allah rahmet kapılarını tevbe anahtarı ile gece gündüz ardına kadar açık tutmaktadır. Günahkâr kulları masiyette ne kadar ileri gitmiş olurlarsa olsunlar, onları rahmet ve mağfireden mahrum etmemektedir, onları ümitsizliğe düşüncesizce kendisine yönelmeye davet etmektedir. Çünkü Allah'ın rahmet deryası, günahın büyüğünü-küçüğünü ve her çeşidini içine alacak kadar geniş ve büyüktür. Allah isyân vâdisinde bocalayıp duran ve masiyette çok ileri giden günahkâr kullarına şöyle sesleniyor :

قل يا عبادي الذين أسرفوا على أنفسهم لا تقنطوا من رحمة الله إن الله يغفر الذنوب جميعا إنه هو الغفور الرحيم

"-Ya Muhammed !- De ki:" Nefislerinize karşı haddi aşmış kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyiniz; çünkü Allah bütün günahları mağfiret buyurur. Şüphesiz ki O, Gafûr'dur, Rahîm'dir".⁸ Bu âyette Allah, günahkâr kullarını, rahmetinden ümitlerini kesmemeye ve O'nun affına güvenmeye çağırılmaktadır.

وسارعوا إلى مغفرة من ربكم وجنة عرضها السموات والأرض أعدت للمتقين

" Rabbinizin mağfiredine ve eni, göklerle yer kadar olan cennete koşun; o cennet lakvâ sahipleri için hazırlanmıştır."⁹

ومن يعمل سوءا أو يظلم نفسه ثم يستغفر الله يجد الله غفورا رحيما

" Kim bir fenalık yapar yahut nefesine zulmeder de Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı, çok merhametli bulur."¹⁰

⁷ Buhâri, 80. Kitabu'd-Daavât, 16.bab; el-edebü'l-Müfred, I, 626.

⁸ XXXIX (Zümer, 53).

⁹ III (Âl-i-İmrân), 133.

¹⁰ IV (Nisâ), 110.

"Bununla beraber şüphesiz ki ben, tevbe eden, iman edip salih amel işleyen, sonra da hak yolda sebat gösteren kimse için Gaffâr'ım".¹¹

Doğrusu Rabbinin, "إن ربك لذو مغفرة للناس على ظلمهم ... انسانların zulümlerine rağmen onlara mağfireti vardır..."¹²

وربك الغفور ذو الرحمة

لو يواخذهم بما كسبوا لعجل لهم العذاب بل لهم موعد لمن يجدوا

Bununla beraber Rabbin mağfiret ve merhamet sahibidir.. Eger onları, yaptıklarından dolayı hemen hesaba çekmek isteseydi, azaba uğratmakta acele ederdi. Ama onların bir vadesi vardır. O'ndan kaçıp sığınacak yer bulamazlar."¹³

فمن تاب من بعد ظلمه وأصلح فإن الله يتوبوا عليه إن الله غفور رحيم .

"Ettiği zulümden sonra tevbe edip düzelen kimse, bilsin ki Allah onun tevbestni kabul eder. Allah şüphesiz Bağışlayan'dır, merhametli olandır."¹⁴

أفلا يتوبون إلى الله ويستغفرونه والله غفور رحيم .

"Allah'a tevbe etmezler. O'ndan mağfiret dilemezler mi? Oysa Allah Bağışlayandır, merhamet edendir."¹⁵

و الذين عملوا السيئات ثم تابوا من بعدها وآمنوا إن ربك من بعدها لغفور رحيم .

"Kötülük işleyip ardından tevbe eden ve inananlar bilsinler ki Rabbin, bu hareketlerinin ardından onları şüphesiz bağışlar ve merhamet eder."¹⁶

"Ey Muhammed! Kullarıma Benim bağışlayan, merhamet eden olduğumu haber ver."¹⁷

¹¹ XX (Nisâ), 110.

¹² XIII (Ra'd), 6.

¹³ XVIII (Kehf), 58.

¹⁴ V (Maide), 39.

¹⁵ V (Maide), 74.

¹⁶ VII (A'râf), 153.

meâlineki bu âyetler ve daha önce zikrettiğimiz Bakara suresinin 186. âyeti, günahkâr kullarını bağışlamak için Allah'ın rahmet hazinesinden damlayan bazı katraların müjdecisidir.

Şirk hariç bütün günahların affi mümkündür

Allah'a şirk koşmak: O'nun birliğini inkâra varan ve O'na ortaklar nisbet eden sapık bir anlayıştır, insanın kendine Allah'tan başka tanrılar edinmesidir. Allah'a şirk koşan kul, O'nunla kendi arasındaki bağı koparmış ve O'ndan mağfiret ümidini yitirmiş olur. Kâinatla ve peygamberlerin tebliğatında Allah'ın varlığını ve birliğini belgeleyen pek çok delil olduğu halde Allah'a şirk koşarak bu dünyadan göç eden insan, kendisini büyük ve korkunç bir tehlike içine atmış olur. Geri dönüşü mümkün olmayan masiyet uçurumuna düşmüş olur. Allah'ın verdiği fitri özelliklerine hiyanet etmiş olur.

En büyük günahlardan olsa bile Allah, kendisine şirk koşmanın dışında kalan her çeşit günahı dilediğine bağışlayacaktır. Çünkü şirk cürmü hariç bütün günahlar ilâhî mağfiretin kapsamına girmektedir. Allah mağfiretinden ümidini kesmeyen kulunun günahını af etmeye muktedirdir; O'nun rahmeti hiçbir günahtan küçük değildir; çünkü O'nun rahmeti hudutsuz ve nihayetsizdir. O, kapıları kapanmayan bir mağfiret kaynağıdır. O'nun affı, kapısında silahlı muhafızlar bekletilmeyen bir affı ilâhidir.

Kullarına karşı son derece müsamahakâr ve hudutsuz merhamet sahibi olan Allah; onlara peygamber göndermeden, gerçekleri tebliğ etmeden, doğru yolu göstermeden onları azaba tabi tutmaz. Ancak herşey açıkça gözler önüne serildiği halde hıdayete yüz çevirerek dalâlete saplananlar, Allah'ın gazabına uğrar ve O'nun azabına duçar olurlar. Kur'ân-ı Kerimde :

إن الله لا يغفر أن يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء ومن يشرك بالله فقد افترى إثما عظيما .

"Allah kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse şüphesiz büyük bir günahla iftira etmiş olur" ¹⁸buyurmuştur.

¹⁷ XV (Hicr), 49.

¹⁸ IV (Nisâ), 48.

إن الله لا يغفر أن يشرك به و يغفر ما دون ; Bu âyet ile ayrı surede geçen ;
ذلك لمن يشاء و من يشرك بالله فقد ضل ضللاً بعيداً

"Allah, kendisine ortak koşulmasını elbette bağışlamaz, bundan başasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse derin bir sapıklığa sapmış olur " ¹⁹ ayeti arasındaki fark; Nisâ suresinin 48. âyetinde, ehli kitaba hitab edilerek şirk konusuna temas edilmekte ve bundan dolayı yüzleri silinip de enselerine benzetilme, veya Allah'ın lânetine uğratılma gibi meydana gelebilecek her çeşit kötü sonucu dünya hayatında vukû bulacağı ihtar edilirken, aynı surenin 116. âyetinde ise, kendilerine, doğru yol apaçık gösterildikten ve müslüman olduktan sonra irtidat edip müşriklere katılanların durumuna temas edilmekte ve bu fiillerinden ötürü ortaya çıkacak olan kötü neticelerin cezası âhiret yurduna intikal edeceği bildirilmektedir. Âkibeti kötü olması bakımından her iki âyette geçen şirk olayında fark olmamakla beraber, ortaya çıkan bu fark, her iki âyetteki muhatap kimselerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Zümer suresinin 53.ve 54.âyetlerinde şirk dahil ,tevbe edildiği takdirde bütün günahların bağışlanacağı vaad edildiği halde, Nisâ suresinin 116. âyetinde tevbeden söz edilmemesi, muhatap olan kimselerin iman etmemiş olmalarındandır. Çünkü iman etmeyenler için tevbe söz konusu değildir. Âyette geçen şirk, kâfirleri de içine almaktadır. Kur'ân-ı Kerime inanmamaları ve Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini kabul etmemeleri bir şirk kabul edilse de, Kur'ân-ı Kerimde ehl-i kitab'a böyle bir hitapta bulunulmamıştır.

Allah'ın Affi Rastgele Değildir.

Affa ilgili olarak yukarıda zikrettiğimiz âyetlerin ifade ettiği umûmilikten, Allah, kendine şirk koşanın dışındaki herkese bütün günahlarını affetmek mecburiyetindedir şeklinde düşünebilecek kimselerin varolabileceği kabul edilerek âyetteki affın; *يغفر لمن يشاء* "Dilediği kimseyi bağışlar." ifadesiyle, rastgele affın ve umûmilikten çıkarılarak Allah'ın meşietine bırakıldığı açıkça görülmektedir. Allah dilediği kulunu bağışlar, dilediği kulunu da, yaptıklarından ötürü onu cezalandırır. Bu gibi yanlış yorumlara fırsat vermemek için Kur'ân-ı

¹⁹ IV (Nisâ), 116.

Kerim'de, umûmilik ve ebedilik ifade eden ayetlerin bir kısmında, Allah'ın irade ve meşietini dikkate alınarak bazı istisnalar yapılmıştır.

Mesala Hud süresinde geçen *و أما الذين سعدوا ففي الجنة خالدین فيها ما دامت السموات والارض الا ماشاء ربك عطاء غير مجدود*

"Mes'ud olanlar ise cennettedirler. Rabbinin dilemesi bir yana, sonsuz bir lûtufluk olarak, göklerde ve yer durdukça, orada temelli kalacaklardır"²⁰ meâlindeki bu âyet ile hemen peşinden gelen âyet, Allah'ın meşietini dikkate alınarak yapılan istisnalara bir örnek teşkil etmektedir.

Aslında her günahkârın affedilmesi; emir ve yasakların uygulanması, İslâm dini esaslarının işletilmesi ve ilâhî terbiyenin bozulmaması bakımından mantığa aykırı düşebilir. Ancak, "Dilediği kimseyi bağışlar" kaydının konulmuş olması, böyle bir düşüncenin var olmasına mani olmuştur. Buna göre âyete şöyle bir mana vermemiz mümkündür; Allah(c.c.) hangi suretle olursa olsun kendine şirk koşulmayı asla affetmez. Ayrıca kendisine şirk koşma cürmü dışındaki diğer günahları affetmek mecburiyetinde değildir. O, dilediği günahkâr kulunu bir hikmete mebnî olarak bağışladığı gibi, bir başka günahkâr kulunu da, kimsenin idrak edemeyeceği bir hikmetinden ötürü affi dışında tutar.

Allah'ın, şirk koşma suçunu affi dışında tutması, ulûhiyet ve ubûdiyet gerçeğine bağlı bir olaydır. İnsan ve cinlerin yaradılış gayeleri Allah'a kulluk ve ibadet etmek olduğuna göre, şirk ile birlikte bu gayenin tahakkuku mümkün değildir. Allah (c.c.) Zâriyât suresinin 56. âyetinde şöyle buyuruyor : *و ما خلقت الجن و الإنس إلا ليعبدون* "Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yaratmışumdur." Ama şirkin dışında kalan sâir günah ve masiyetlerin bağışlanması ise, işlenen suçlardan pişmanlık duyarak tevbe etmekle, ameli sâlih işlemekte veya peygamber, velî ve melek gibi kendilerine şefaatte bulunma hakkı verilenlerin şefaatchi olmaları halinde affin gerçekleşmesi mümkündür.

²⁰ XI (Hud), 108.

Peygamberlerin kavimlerini mağfirete daveti

Yukarıda görüldüğü gibi Allah(c.c.), ezelde kendisine verilen sözü unutarak isyanda bulunan kullarını, içine düştükleri masiyetten kurtarmak için muhtelif vesilelerle ve değişik yollarla onlara seslenmekte ve onları Hakka geri dönmeye davet etmektedir. Ayrıca Allah'ın çizdiği çizgiden ayrılan ve koyduğu ölçüleri aşan bu kimselere, kulları ile kendi arasında elçilik görevini verdiği peygamberleri de seslenmiş ve onları, Rablerinden mağfiret dilemeye davet etmiştir.

Bu peygamberlerden Hüd (a.s.) kavmine :

ويا قوم استغفروا ربكم ثم توبوا إليه يرسل السماء عليكم مدرارا ويزدكم قوة
إلى قوتكم ولا تتولوا مجرمين .

"Ey milletim! Rabbintzden mağfiret dileyin. sonra O'na tevbe edin ki size gökten bol bol yağmur göndersin, kuvvetinize kuvvet katsın; yüz çevirip de suçlu olmayın"²¹ şeklinde,

Sâlih Peygamber Semûd kavmine :

فاستغفروه ثم توبوا إليه إن ربي قريب مجيب

"Öyleyse O'ndan mağfiret dileyin, sonra da O'na tevbe edin. Doğrusu Rabbim size yakın ve duâları kabul edendir" dedi"²² şeklinde,

Şuayb peygamber kavmine :

واستغفروا ربكم ثم توبوا إليه إن ربي رحيم ودود.

"Rabbinizden mağfiret dileyin; O'na tevbe edin; doğrusu Rabbim merhamet eder ve çok sever"²³ şeklinde.

Nuh Peygamber kavmine:

فقلت استغفروا ربكم إنه كان غفارا

"Dedim ki: " Rabbimden bağışlanma dileyin ki O, çok bağışlayandır " ²⁴ şeklinde,

Hz. İbrahim(a.s.) babasına:

يا أبت لا تعبد الشيطان إن الشيطان كان للرحمن عصيا * يا أبت انى أخاف ان

²¹ XI, (Hüd), 52.

²² XI (Hüd), 61.

²³ XI (Hüd), 90.

²⁴ LXXI (Nüh), 10.

يسك عذاب من الرحمن فتكون للشيطان وليا* قال سلام عليك ساستغفرلك
ربي انه كان بي حليا

"Babacığım! şeytana tapma. Çünkü şeytan Rahmân'a baş kaldırmıştır. Babacığım! Doğrusu sana Rahmân katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki böylece şeytanın dostu olarak kalırsın. İbrahim şöyle cevap verdi: " Sana selam olsun. Senin için Rabbinden mağfret dileyecektim, çünkü O, bana karşı çok lütûfkârdır" 25 şeklinde.

H.z.Yakub (a.s.) da oğullarına:

قال سوف أست غفر لكم ربي انه هو الغفور الرحيم .

"Yakub: " Rabbinizden bağışlanmanızı dileyecektim, O şüphesiz bağışlar ve merhamet eder" dedi " 26 şeklinde hitap ederek onları Hakka davet etmişlerdir.

Meleklerin İnsanlar İçin Bağışlanma Talebi

Bilindiği gibi melekler mutlak manada itâat ehlidir. Allah'ın azametini ve yüceliğini, diğer mahlukattan daha iyi ve yakından bilirler. Bu yüzden itâatta kusur etmez ve durmadan Allah'ı tesbih ile meşgul olurlar. Manevi varlık olarak melekler Rablerine itâatte buldukları ve O'nu, durmadan tesbih ettikleri halde, yaradılışında zulümde bulunma vasfına sahip olan insanlar, son derece zayıf olmalarına ve eksikliklerine rağmen doğru yoldan sapıyorlar, yeryüzünü imar etmeleri gerekirken onu tahrib etmeye kalkışıyorlar. Oysa melekler Allah'ın gazabından korkarak onların işledikleri günah ve kusurlarından ötürü Allah'a istiğfar ediyor ve O'ndan müminlerin bağışlanmalarını diliyorlar. Yeryüzünde yaşayan insanlar, özellikle müminler için meleklerin Allah'tan mağfret talebinde buldukları, şu iki âyette açık bir şekilde görülmektedir :

تكاد السموات يتفطرن من فوقهن و الملائكة يسبحون بحمد ربهم ويستغفرون
لن في الارض ألا إن الله هو الغفور الرحيم .

"Melekler Rablerini överek tesbih eder ve yeryüzünde bulunanlar için O'ndan bağışlanma dilerlerken, üstten nerdeyse gökler paralanacak! iyi bilin, Allah şüphesiz bağışlayan'dır.

25 XIX (Meryem), 44, 45, 47.

26 XII(Yûsuf), 98.

mehrametli olan'dır" 27.

الذين يحملون العرش ومن حوله يسبحون بحمد ربهم ويؤمنون به ويستغفرون
للذين آمنوا ربنا وسعت كل شيء رحمة وعلما فاغفر للذين تابوا واتبعوا
سبيلك وتهم عذاب الجحيم

Arşı yüklenen ve çevresinde bulunanlar, Rablerini överek tesbih ederler; O'na inanırlar. Mü'minler için:" Rabbinizle ilmin ve rahmetin herşeyi içine almıştır. Tevbe edip Sizin yoluna uyanları bağışla; onları cehennemden azabından koru" diye bağışlanma dilerler 28.

Bağışlamanın Fazileti ve Ecri Büyüktür

İnsanları birbirine düşüren ve birini diğerine karşı zulme zorlayan pek çok sebep vardır. Bunların en önemlileri, nefis, beşerî istekler, mal ve makam hırsıdır. Yapılan zulüm mukabilinde uygulanan cezanın esas ölçüsü, bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. Zulüm eden kimseyi bu şekilde cezalandırmak adalet gereğidir. Bununla beraber mükâfatını Allân'tan beklemek üzere bağışlamak ve içindeki kini silmek, haksızlığa uğrayan için daha hayırlıdır.

Gerçek bağışlama ancak kötülüğe karşı koyma gücüne sahip bulunulduğu takdirde değer kazanır ve o zaman bağışlamanın bir manası ve bir değeri olur. Çünkü zulmeden kimse, kendisine mûsamaha edildiğini ve bu yüzden bağışlandığını, yani karşı taraf kendisine karşılık verebilecek güçte olduğu halde affettiğini anlarsa, utanır ve mahcup olur.

İnsanlardaki bu mezîyeli Kur'ân-ı Kerimde şöyle ifâde edilmektedir :

وجزاء سيئة سيئة مثلها فمن عفا وأصلح فأجره على الله إنه لا يحب الظالمين
ولمن انتصر بعد ظلمه فأولئك ما عليهم من سبيل * إنما السبيل على الذي
يظلمون الناس ويغيثون في الأرض بغير الحق أولئك لهم عذاب عليم * ولئن صبر
وغفر إن ذلك لمن عزم الأمور *

27 XLII (Şûrâ), 5.

28 XL (Mû'min), 7.

"Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür. Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez. Zulüm gördükten sonra ölç alan kimselere, işte onlara karşı durulmaz. İnsanlara zulmedenlere, yerşüzünde haksız yere taşkınlık edenlere karşı durulmalıdır. İşte, can yakıcı azâb bunlardır. Ama sabredip, bağışlayanın işi, işte bu, azmedilmeye değer işlerdendir"²⁹

Akraba bile olsa müşrik için mağfiret istenmez

İnsanları birbirine bağlayan pek çok bağ vardır. Ama onları birleştiren temel unsur ve en kuvvetli bağ, inanç bağıdır. Bu bağ kesildiği an diğer bütün bağlar kendiliğinden kesilir ve kopar. Şirk üzere ölen veya cehennemlik oldukları kesinlik kazanan, yakın akraba olsa bile, müşrik için Allah'tan mağfiret istemek doğru değildir. Tevbe suresinin 113. âyetinde :

ما كان للنبي والذين آمنوا أن يستغفروا للمشركين ولو كانوا أولى قرى
من بعد ما تبين لهم أنهم أصحاب الجحيم*

"Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek, Peygambere ve mü'minlere yaraşmaz" buyurulmuştur.

Müşrikler hakkında böyle bir hüküm var iken Hz.İbrahim (a.s.) bir peygamber olarak, müşrik olan babası için Rabbinden nasıl mağfiret diledi şeklinde bir soru akla gelebilir, fakat aynı surenin 114. âyeti, muhtemel böyle bir soruya açık ve seçik bir cevap teşkil etmektedir. Tevbe suresinin 114. âyetinde :

و ما كان استغفار إبراهيم لأبيه إلا عن موعدة وعدها إياه فلما تبين أنه عدو لله
تبرأ منه إن إبراهيم لأواه حليم *

"İbrahim'in, babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim çok içti ve yumuşak huylu idi" buyurulmuştur.

Gerek Allah ile kul arasındaki yarakıcı-yaratılmış ilişkilerinde olsun, gerekse insanlar arasındaki beşeri ve hukûki münasebetlerde olsun" Afv " kavramı büyük önem taşımaktadır. Bu sıfat umumiyette

²⁹ XLII (Şûrâ), 40, 41.

Allah'a izafe edilmiş ise de, insanlara izafe edildiği yerler de vardır. Yapılan haksızlığa, ona denk karşılık vermek adalete uygun bir davranış olmakla beraber bundan vaz geçmek, insanlara verilen acıma ve bağışlama duygularına layık bir hareket olur.

Kur'an-ı Kerim af konusuna geniş ölçüde yer vermiş ve muhtelif köklerden gelen fiil, isim ve sıfatlarla ifâde etmiştir. Yaptığımız bu çalışmamızda tesbit ettiğimiz kadarıyla "Afv" kavramı Kur'an-ı Kerimde; عفا ، غفر ، تاب ، صفع ، كفر ، زكى ، وهب ، بدل ، رحم gibi fiiller ve bu fiillerden türeyen muhtelif çekimlerle ifâde edilmiştir. Zikrettiğimiz bu fiillerden isim ve sıfatlarıyla birlikte ilk dördü doğrudandogruya, diğer beşi ise dolaylı olarak "afv" ve "mağfiret" manasına gelmektedir. Biz bu fiilleri yukarıda zikrediliş sıralarına göre müstakil olarak anlatmaya çalışacağız.

عفا fiili

عفا fiili Kur'an-ı Kerimde, isim ve sıfatlarıyla birlikte muhtelif kalıblarda geçmektedir. Bu fiilin masdarı olan "afv" (العفو) kelimesi; suçtan dolayı cezalandırmamak, suçu izale etmek, silmek, kolaylaştırmak, üzerinde hiçbir iz kalmayan yer, malın en değerlisi, ihtiyaç fazlası, harabe kalıntılarının silinip yok olması ve duâ gibi manalara gelmektedir^{30w87}.

عفا fiili değişik çekimleriyle; 9'u Bakara, 4'ü Âl-i İmrân,6'sı Nisâ,4'ü Mâide, 2'si A'râf, 2'si Tevbe, 1'i Hacc, 1'i Nûr,4'ü Şûrâ, 1'i Mücâdele ve 1'i de Teğâbun suresinde olmak üzere Kur'an-ı Kerimde ceman 35 yerde zikredilmiş ve bağışlama manası dışında başka manalarda da kullanılmıştır.

Mesela Nisâ suresinin 43. âyetinde geçen "afv" kelimesi, dini emirleri yerine getirmede ortaya çıkan zorlukları kolaylaştırmak;³¹

³⁰ ez-Zeccâci, İştikâku Esmâillâh,s.134; Râğib el-İsfehâni, Mu'cemu Müfredât Elfaâzi'l-Kur'an, ع ف ر maddesi; el-Mu'cemu'l-Vesil, II,612; M.Ferid Vecdi, Dâiretu Me'ârifil'-Karnil'-İşrin,VI, ع ف ر maddesi, Dâru'l-Ma'rife baskısı,Beyrut; Tebâtebâi,V,49; Muhtâr es-Sihâh, ع ف ر maddesi; Suat Yıldırım, Kur'an'da Ulûhiyyet,s.220,221.

³¹ İbn Kesir, Tefsiru İbn Kesir,I,506; el-Merâğî, Tefsiru'l-Merâğî,V,49; ez-Zemahşeri, el-Keşşâf,I,529; Fahrüddin er-Râzî, et-Tefsiru'l-Kebir,X,114; el-

Tevbe suresinin 43.âyetinde geçen "عفا" fiili **عفا الله عنك** cümlesinde "duâ" ³²; Bakara suresinin 219. âyetinde geçen "afv" kelimesi "ihtiyaç fazlası"; A'râf suresinin 95. âyetinde geçen "عفا" fiili de "çoğalma" manasında kullanılmıştır ³³. 'Afv Allah'ın sıfatı olduğu gibi, insanlara 'afdedilen bir sıfat olarak da kullanılmaktadır. Kusur işleyenleri bağışlamak, kişinin büyüklüğünü gösterir. Allah(c.c.) Şûrâ suresinin 40.âyetinde: "Kötülüğün cezası da ona denk bir kötülüktür. Fakat kim bağışlar ve- kendisiyle düşmanı arasını düzeltirse, onun mükâfatı Allah'a aiddir. Elbette O, zâlimleri sevmez" buyurmuştur. Bu âyette Allah, affeden kulunun mükâfatını bir başkasına havale etmeyerek kendi rahmet hazinesinden mükâfatlandırmayı taahhut etmektedir. Bakara suresinin 237. âyetinde : "... Erkekler, sizin bağışta bulunmanız takvâya daha yakındır " buyurmuştur. Bu âyette affeden kimsenin takvâ derecesine yükselebileceğine işaret edilmektedir.

عفا fiili ve aynı kökten türeyen kelimelerin surelere göre dağılımı :

Kelimenin Kalıbı :	Kur'an'da Kullanıldığı Şekli :	Sure adı ve âyet numarası :
عفا	وعفا عنكم	Bakara,187
"	ولقد عفا عنكم	Âl-i İmrân,152
"	ولقد عفا الله عنهم	Âl-i İmrân,155
"	عفا الله عما سلف	Mâide, 95.
"	عفا الله عنها	Mâide,101.
"	عفا الله عنك لم اذنت لهم	Tevbe, 43.
"	فمن عفا و أصلح	Şûrâ, 40.
عفوا	حتى عفوا	A'râf,95.
عفونا	ثم عفونا عنكم	Bakara,52.
"	فعفونا عن ذلك	Nisâ, 153.
عفى	فمن عفى له من أخيه	Bakara,178

Kurtubî, Tefsiru'l-Kurtubi,V.241; el-Halib el-Şirbini, es-Sirâcu'l-Münir.I,307; Suad Yıldırım, Kur'an'da Ulûhiyyet,s.220,221.

³² Tebâtebâi, el-Mizân fî Tefsiri'l-Kur'an,X,284.

³³ Fahrüddin er-Râzi, et-Tefsiru'l-Kebîr,VI,51,52;Zemahşeri, el-Keşşâf,I,360; el-Beydâvi, Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil,III,20.

Kelimenin Kur'an'da Kullanıldığı Kalıbı : **Kur'an'da Kullanıldığı Sekli :**

يعفو	أر يعفو
"	فأولئك عسى الله أن يعفو عنهم
"	و يعفوا عن كثير
"	و يعفوا عن السيئات
"	و يعفوا عن كثير
"	و يعف عن كثير
يعفون	إلا أن يعفون
"	و ليعفوا و ليصفحوا
تعفون	و ان تعفوا أقرب للتقوى
"	أو تعفوا عن سوء
"	و ان تعفوا و تصفحوا
تعفو	إن تعف عن طائفة
أعف	و اعف عنا
"	فاعف عنهم
"	فاعف عنهم
اعفوا	فاعفوا و اصفحوا
عفو	قل العفو
"	خذ العفو
العافين	و العافين عن الناس
عفو	إن الله كان عفوا غفورا
"	و كان الله عفوا غفورا
"	فإن الله كان عفوا قديرا
"	إن الله لعفو غفور
"	و إن الله لعفو غفور

Sure adı ve âyet numarası :

Bakara,23
Nisâ, 99
Mâide, 15.
Şûrâ, 25
Şûrâ, 30.
Şûrâ, 34
Bakara,237
Nûr,22
Bakara, 237.
Nisâ, 149.
Tegâbun,14
Tevbe, 66.
Bakara,286
Âl-i İmrân,152
Mâide, 13.
Bakara,109
" , 219.
A'râf,199.
Âl-i İmrân,134
Nisâ, 43.
" , 99.
" ,149.
Hacc, 60.
Mücâdele,2

غفر fiili

غفر fiili Kur'an-ı Kerimin 56 suresinde geçmekte ve muhtelif çekimleriyle 231 yerinde zikredilmektedir.

غفر masdarı, toz-toprak ve kirden korumak için bir şeyi örtmek, kapatmak, faydalı hale getirmek gibi manaları ihtivâ

etmektedir. Aynı maddeden gelen, "gufrân, mağfire" masdarları; örtmek, kulların günahlarını örten, suçlarından ve hatalarından geçmek manalarına gelmektedir. Mübalâğa sığısında kullanılan "gafûr" ve " gaffâr" kelimeleri çok çok affetme manasını taşır. Allah Gafûrdur demek, " kullarının günahlarını affetmek suretiyle örtendir" demektir ³⁴.

Gafûr; mağfireti çok, yani Allah'ın mağfireti çoktur, kullarını çokça affeder, demektir. Bu manaya göre, bir kulun günahı ve kusuru ne kadar büyük ve çok olursa olsun, Allah kulunun günah ve kusurunu daima örter, onu yüzüne vurarak rezil ve rüsvay etmez. Bu mana "gaffâr" kalıbında daha zengin ve daha bol bir şekilde ifade edilir.

غفر fiili işlenen suçun izalesi için mağfiret talebinde kullanıldığı gibi, Bakara suresinin 286. ve Tahrîm suresinin 8. âyetinde "duâ" manasına da kullanıldığı görülmektedir ³⁵.

غفر fiili değişik çekimleriyle; 17'si Bakara, 16'sı Âl-i İmrân, 21'i Nisâ, 11'i Mâide, 3'ü En'âm, 8'zi A'râf, 8'zi Enfâl, 11'i Tevbe, 1'i Yûnus, 7'si Hûd, 6'sı Yûsuf, 1'i İbrahim, 1'i Ra'd, 1'i Hicr, 4'ü Nahl, 2'si İsrâ, 2'si Kehf, 1'i Meryem, 2'si Tâ-Hâ, 2'si Hacc, 2'si Mü'minûn, 7'si Nûr, 2'si Furkân, 3'ü Şûrâ, 2'si Neml, 3'ü Kasas, 7'si Ahzâb, 3'ü Sebe', 5'si Fâtır, 2'si Yâsîn, 4'ü Sâd, 3'ü Zümer, 5'si Mü'min, 3'ü Fussilet, 5'si Şûrâ, 1'i Câsiye, 2'si Ahkâf, 3'ü Muhammed, 5'i Fetih, 3'ü Hucurât, 1'i Zâriyât, 1'i Necm, 4'ü Hadid, 2'si Mucâdele, 1'i Haşr, 5'i Mümtehtine, 1'i Saf, 4'ü Münâfikûn, 3'ü Teğâbun, 2'si Tahrîm, 2'si Mülk, 5'i Nûh, 2'si Müzzemmil, 1'i Müddessir, 1'i Burûc, 1'i Nasr suresinde olmak üzere Kur'ân-ı Kerimde ceman 231 defa geçmektedir.

Gafûr ismi Kur'ân-ı Kerimde en çok "rahmet" (الرحمة) kelimesiyle birlikte zikredilmiştir. رحم fiili hakkında bilgi verirken bu hususa temas ederek ayrıntılı bilgi vermeye çalışacağız.

³⁴ ez-Zececâci, İştikâku Esmâillah, s.93,94; Râğib el-İsfehânî, Mu'cemu Müfredât Elfâz'l-Kur.ân, غفر maddesi; el-Mu'cemu'l-Vasit, II, 565; Muhtârû's-Sihâh, غفر maddesi; Suad Yıldırım, Kur'ân'da Ulûhiyyet, s.155.

³⁵ Fahrüddin er-Râzî, el-Tefsîru'l-Kebîr, VII, 160; XXX, 48; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf, I, 408.

غفر fiili ve isim, sıfat şeklinde gelen diğer çekimlerini, Kur'an-ı Kerim surelerine göre, Kur'an-ı Kerimde kullandığı şekliyle ve âyet numaralarıyla birlikte aşağıda sunuyoruz.

غفر fiili ve aynı maddeden türeyen kelimelerin surelere göre dağılışı.

<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Şekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
غفر	فَغْفِرْ لَهُ	Kasas, 16.
"	بِمَا غَفِرْ لِي رَبِّي	Yâsîn, 27.
"	وَيَغْفِرْ	Şûrâ, 43.
غفرنا	فَغْفِرْنَا لَهُ	Sad, 25
إستغفر	وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ الرَّسُولُ	Nisa 64
استغفروا	فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ	Al-i İmran, 135
	فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ	Nisa, 64
استغفرت	اسْتَغْفِرْتُمْ لَهُمْ	Münâfikûn, 6.
يغفر	فَيَغْفِرْ لِمَن يَشَاءُ	Bakara, 284.
"	وَيَغْفِرْ لَكُمْ	Âl-i İmrân, 31.
"	يَغْفِرْ لِمَن يَشَاءُ	Al-i İmran ,129
"	وَمَن يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ	Âl-i İmrân, 135
"	إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ	Nisâ, 48.
"	وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ	Nisâ, 48
"	إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَت يُشْرَكَ بِهِ	Nisâ, 116.
"	وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ	Nisâ, 116
"	لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ	Nisâ, 137.
"	يَغْفِرْ لِمَن يَشَاءُ	Mâide, 18.
"	وَيَغْفِرْ لِمَن يَشَاءُ	Mâide, 40.
"	وَيَغْفِرْ لَنَا	A'râf, 149.
"	وَيَغْفِرْ لَكُمْ	Enfâl, 29, 70.
"	فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ	Tevbe, 80.
"	يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ	Yûsuf, 92:
"	يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مَن ذُنُوبِكُمْ	İbrahim, 10.
"	لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا	Tâ-Hâ, 73.

<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Şekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
يغفر	أن يغفر الله لكم	Nûr, 22.
"	أن يغفر لنا ربنا خطايانا	Şu'arâ, 51.
"	و الذي أطمع أن يغفر لي فطشى	Şu'arâ, 82.
"	و يغفر لكم ذنوبكم	Ahzâb, 71
"	إن الله يغفر الذنوب جميعا	Zümer, 53.
"	و آمنوا به يغفر لكم من ذنوبكم	Ahkâf, 31.
"	فلن يغفر الله لهم	Muhammed, 34.
"	ليغفر لك الله	Feth, 2.
"	يغفر لمن يشاء	Feth, 14.
"	و يغفر لكم	Hadid, 28.
"	يغفر لكم ذنوبكم	Saf, 12
"	و يغفر لكم	Teğâbun, 17
"	يغفر لكم من ذنوبكم	Nûh, 4
يغفرون	هم يغفرون	Şûrâ, 37.
يغفر	ويقولون سيغفر لنا	A'râf, 169.
تغفر	وإن تغفر لهم فإنك...	Mâide, 118.
"	و إن لم تغفر لنا	A'râf, 23.
"	و إلا تغفر لي	Hüd, 47.
"	لتغفر لهم	Nûh, 7.
نغفر	نغفر لكم خطاياكم	Bakara, 58
غفر	ثم يستغفر الله	Nisâ, 110.
"	يستغفر لكم رسول الله	Münâsikûn, 5
يستغفرون	و يستغفرونه	Maide, 74
يستغفرون	و هم يستغفرون	Enfâl, 33.
"	أن يستغفروا للمشركين	Tevbe, 113.
"	و يستغفرون للذين آمنوا	Mü'min, 7.
يستغفرون	و يستغفرون لمن فى الأرض	Şûrâ, 5.
"	و بالأسحار هم يستغفرون	Zâriyât, 18
تستغفر	أولا تستغفر لهم إن تستغفر لهم	Tevbe, 80.
"	أم لم تستغفر	Münâsikûn, 6.
تستغفرون	لولا تستغفرون الله	Neml, 46.

Kelimelerin Kalıbı :	Kur'an'da Kullanıldığı Şekli :	Sure adı ve âyet numarası :
أستغفر	سوف أستغفر لكم ربى	Yûsuf,98.
"	سأستغفر لك ربى	Meryem,47.
"	لأستغفرن لك	Mümtehine,4.
اغفر	و اغفر لنا	Bakara,286.
"	فاغفر لنا ذنوبنا	Âl-İmrân,16,147,193.
"	قال رب اغفر لى و لأخى	A'râf, 151.
"	أنت ولىنا فاغفر لنا	A'râf,155.
"	ربنا آمننا فاغفر لنا	Mü'minûn,109.
"	و قل رب اغفر و ارحم	Mü'minûn, 118.
"	و اغفر لأبى إنه كان من الضالين	Şuarâ,86.
"	رب إنى ظلمت نفسى فاغفر لى	Kasas, 16.
"	قال رب اغفر لى و هب لى	Sad, 35.
"	فاغفر للذين تابوا	Mü'min, 7.
"	ربنا اغفر لنا و لإخواننا	Haşr, 10.
"	و اغفر لنا ربنا إنك أنت العزيز حكيم	Mumtehine,5.
"	و اغفر لنا	Tahrîm,8.
"	رب اغفر لى و لوالدى	Nûh,28.
استغفر	استغفرالله	Nisâ,106
"	استغفر لهم	Tevbe, 80.
"	يا أبا استغفر لنا ذنوبنا	Yûsuf, 97.
"	و استغفر لهم الله	Nûr, 62.
"	و استغفر لذنبك	Muhammed, 19.
"	فاستغفر لنا	Feth, 11.
"	و استغفر لهم الله	Mumtehine, 12.
"	و استغفره	Nasr, 3
استغفرى	و استغفرى لذنبك	Yusuf,29.
استغفروا	و استغفروا الله	Bakara,199.
"	و إن استغفروا ربكم	Hûd, 3.
"	و يا قوم استغفروا ربكم	Hûd, 52.
"	فاستغفروه	Hûd, 61
استغفروا	و استغفروا ربكم	Hûd,90.

<u>'Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Sekli :</u>
"	و استغفروه
"	فقلوب استغفروا ربكم
"	و استغفروا الله
غفرانك	غفرانك ربنا و اليك المصير
استغفار	و ما كان استغفار ابراهيم
مغفرة	و العذاب بالمغفرة
"	و المغفرة باذنه
"	قول معروف و مغفرة خير من ...
"	و الله يعدكم مغفرة منه
"	و سارعوا إلى مغفرة من ربكم
"	أولئك جزاؤهم مغفرة من ربهم
"	أو متم لمغفرة من الله
"	درجات منه و مغفرة
"	لهم مغفرة و أجر عظيم
"	لهم درجات عند ربهم و مغفرة
مغفرة	لهم مغفرة و رزق كريم
"	أولئك لهم مغفرة و أجر عظيم
"	و إن ربك لذو مغفرة
"	لهم مغفرة و رزق كريم
"	لهم مغفرة و رزق كريم
"	أعد الله لهم مغفرة و أجرا عظيما
"	أولئك لهم مغفرة و رزق كريم
"	لهم مغفرة و أجر كبير
"	فبشره بمغفرة و أجر كريم
"	إن ربك لذو مغفرة و ذو عقاب أليم
"	و مغفرة من ربهم
"	منهم مغفرة و أجرا عظيما
"	لهم مغفرة و أجر عظيم
"	إن ربك واسع المغفرة
"	و مغفرة من الله و رضوان
"	سابقوا إلى مغفرة من ربكم
"	لهم مغفرة و أجر كبير

<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
Fussilet,6.
Nuh, 10.
Müzzemmil, 20.
Bakara, 285.
Tevbe, 114.
Bakara, 175.
Bakara, 221.
Bakara, 263.
Bakara, 268
Âl-i İmrân,133.
Âl-i İmrân,136.
Âl-i İmrân,157
Nisâ,96.
Mâide,9.
Enfâl,4.
Enfâl,74.
Hüd,11.
Ra'd,6.
Hacc,50.
Nür,26.
Ahzâb,35.
Sebe',4.
Fâtır,7.
Yâsîn,11.
Fussilet,43.
Muhammed,15.
Feth,29.
Hucurât,3.
Necm,32.
Hadid,20.
Hadid,21.
Mülk,12.

Kelimenin Kur'an'da Kullanıldığı*Kalıbı :****Şekli :**

	أهل التقوى و أهل المغفرة
غافر	غافر الذنب
غافرون	و أنت خير الغافرين
غفار	و إني لغفار لمن تاب و آمن
"	العزیز الغفار
"	ألا هو العزیز الغفار
"	العزیز الغفار
"	إنه كان غفارا
مستغفرون	والمستغفرین بأ لاسحار
غفور	فلا إثم عليه إن الله غفور رحيم
غفور	فلا إثم عليه إن الله غفور رحيم
"	فان الله غفور رحيم
"	إن الله غفور رحيم
"	و الله غفور رحيم
"	و الله غفور حلیم
"	فإن الله غفور رحيم
"	أن الله غفور حلیم
"	و الله غفور رحيم
"	فإن الله غفور رحيم
"	و الله غفور رحيم
"	إن الله غفور حلیم
"	إن الله كان غفورا رحیما
"	و الله غفور رحيم
"	إن الله كان عفوا غفورا
"	وكان الله غفورا رحیما
"	وكان الله عفوا غفورا
"	وكان الله غفورا رحیما
"	إن الله كان غفورا رحیما
"	یجد الله غفورا رحیما
"	فإن الله كان غفورا رحیما
"	وكان الله غفورا رحیما

Sure adı ve**âyet numarası :**

Müddessir,56.
Mü'min,3.
A'raf,155.
Tâ-Hâ,82.
Sad,66.
Zümer,5.
Mü'min,42.
Nüh,10
Âl-i İmrân,17.
Bakara,173.
Bakara,182.
Bakara,192.
Bakara,199.
Bakara,218.
Bakara,225.
Bakara,226.
Bakara,235.
Âl-i İmrân,31.
Âl-i İmrân,89.
Âl-i İmrân,129.
Âl-i İmrân,155.
Nisâ,23.
Nisâ,25.
Nisâ,43.
Nisâ,96.
Nisâ,99.
Nisâ,100.
Nisâ,106.
Nisâ,110.
Nisâ,129.
Nisâ,152.

<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Sekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
"	فإن الله غفور رحيم	Mâide, 3.
"	إن الله غفور رحيم	Mâide,34.
"	إن الله غفور رحيم	Mâide,39.
"	و الله غفور رحيم	Mâide,74.
"	و أن الله غفور رحيم	Mâide,98.
غفور	و الله غفور حلیم	Mâide,101.
"	إن ربك من بعدها لغفور رحيم	A'râf,153.
"	و إنه لغفور رحيم	A'râf, 167.
"	إن الله غفور رحيم	Enfâl,69.
"	و الله غفور رحيم	Enfâl, 70.
"	إن الله غفور رحيم	Tevbe, 5.
"	و الله غفور رحيم	Tevbe,27.
"	و الله غفور رحيم	Tevbe,91.
"	إن الله غفور رحيم	Tevbe,99
"	إن الله غفور رحيم	Tevbe,102.
"	إن ربى غفور رحيم	Yûsuf, 53.
"	إنه هو الغفور الرحيم	Yûsuf,98.
"	تبی عبادى أنى أنا الغفور الرحيم	Hicr, 49.
"	إن الله لغفور رحيم	Nahl, 18.
"	إن ربك من بعدها لغفور رحيم	Nahl,110.
"	فإن الله غفور رحيم	Nahl,115.
"	إن ربك من بعدها لغفور رحيم	Nahl,119.
"	فإنه كان للأوابین غفورا	İsrâ, 25.
"	إنه كان حلیمًا غفورًا	İsrâ, 44.
"	و ربك الغفور ذو الرحمة	Kehf, 58.
"	إن الله لعفو غفور	Hacc, 60.
"	فإن الله غفور رحيم	Nûr, 5.
"	و الله غفور رحيم	Nûr,22.
"	فإن الله من بعد إكراههن غفور رحيم	Nûr,33.
"	إن الله غفور رحيم	Nûr,62.
"	إنه كان غفورًا رحيمًا	Furkân,6.

<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Sekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Furkân,70.
غفور	فإني غفور رحيم	Neml, 11.
"	إنه هو الغفور الرحيم	Kasas, 16.
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Ahzâb, 5.
"	إن الله كان غفوراً رحيماً	Ahzâb, 24.
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Ahzâb, 50.
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Ahzâb, 59.
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Ahzâb, 73.
"	وهو الرحيم الغفور	Sebe', 2.
"	إن الله عزيز غفور	Fâtır, 28.
"	إنه غفور شكور	Fâtır, 30.
"	إن ربنا لغفور شكور	Fâtır, 34.
"	إنه كان حلیماً غفوراً	Fâtır, 41.
"	إنه هو الغفور الرحيم	Zümer, 53.
"	نزلاً من غفور رحيم	Fussilet, 32.
"	ألا إن الله هو الغفور الرحيم	Şûrâ, 5.
"	إن الله غفور شكور	Şûrâ,23.
"	وهو الغفور الرحيم	Ahkâf, 8.
"	وكان الله غفوراً رحيماً	Feth, 14.
"	والله غفور رحيم	Hucurât, 5.
"	إن الله غفور رحيم	Hucurât,14.
"	والله غفور رحيم	Hadid, 20.
"	وإن الله لعفو غفور	Mücâdele, 2.
"	فإن الله غفور رحيم	Mücâdele, 12.
"	والله غفور رحيم	Mümtehine, 7.
"	إن الله غفور رحيم	Mümtehine, 12.
"	والله غفور رحيم	Tahrîm, 1.
غفور	وهو العزيز الغفور	Mülk, 2.
"	إن الله غفور رحيم	Müzzemmil, 20.
"	وهو الغفور الودود	Burûc, 14.

تاب fiili, günaha sebebiyet veren kötü bir işi en güzel biçimde terketme olayını ifade eden bir kelimedir. Aynı zamanda kötü fiil işlemekten ve kötü davranıştan ötürü özür dileme yolunun en güzeli ve en mükemmelidir. Çünkü özür dileme durumunda olan kimse, ya ben bu işi yapmadım, ya şu sebepten ötürü yaptım, ya da ben bu işi yaptım ve hata ettim, fakat onu terkettim, der. İşte günahlardan arınmak için yapılan tevbe, son ifâdede yerini bulan tevbedir.

Dini manadaki tevbe ise, kötü ve çirkin olduğu için günah işlemekten vaz geçmek ve bu fiili işlediğinden dolayı pişmanlık duyarak bir daha aynı fiili yapmamaya kararlı olmaktır. Ayrıca iyi işler yapmak suretiyle geçen günlerde meydana gelen boşluğu doldurmak için gayret göstermenin gerekliliğine inanmaktır.³⁶

تاب fiili Kur'ân-ı Kerimde farklı manalarda kullanılmıştır. Bu manalar, تاب fiilinin geçiş yaptığı harfe göre tayin edilir.

a-) علی harfi ile geçiş yaptığında, hakkından feragat etmek ve bağışlamak manasına gelir.

Allah tevbelerinizi kabul etmiştir. Çünkü O, tevbeleri çok çok kabul edendir, çok esirgeyendir."³⁷

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا.
yapıp da, hemen tevbe edenlerin tevbesini kabul etmeyi üzerine almıştır. Allah işte onların tevbesini kabul eder. Allah Bilendir, Hakim'dir." 38

... و يتوب الله على من يشاء و الله عليم حكيم .

"... Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah Bilendir, Hakim'dir"³⁹ meâlindeki âyetler تاب fiilinin bağışlama manasında

³⁶ Râğib el-İsfehâni, Mu'cemu Mifredât Ellâzi'l-Kur'ân, ت و ب maddesi; el-Mu'cemu'l-Vesit, ت و ب maddesi; Muhtârü's-Sihâh, ت و ب maddesi.

³⁷ II (Bakara), 54.

³⁸ IV (Nisâ), 17.

kullanıldığını gösteren âyetlerden bazılarıdır.

b-) الی harfî ile geçiş yaptığında, "geri dönüş yapmak" manasına gelir. ... إني تبت إليك ... " ... Çünkü ben tevbe edip Sana döndüm..."
40

يا أيها الذين آمنوا توبوا إلى الله توبة نصوحا عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم ...

"Ey inananlar ! yürekte tevbe ederek Allah'a dönün ki, Rabbiniz kötülüklerinizi örtsün..."⁴¹ ... فتوبوا إلى ربكم ... "Yaradanınıza tevbe edin..."⁴² meâlindeki âyetler, تاب fiilinin geri dönüş manasına geldiğini gösteren birkaç mısaldır.

c) تاب fiili Kur'an-ı Kerim'de bazan da, geçiş harfini almadan kullanılmıştır. Bu şekilde kullanıldığında, "işlenen masiyetten ötürü pişmanlık duymak" manasına gelir.

فإن تبتم فهو خير لكم ... Eğer tevbe ederseniz bu sizin için daha hayırlı olur ...⁴³ ... إلا الذين تابوا و أصلحوا و بينوا ... "Ancak tevbe edenler, islah olanlar ve gerçeği ortaya koyanlar müstesna..."⁴⁴ meâlindeki âyetler, تاب fiilinin cer harfini almadan geçiş yaptığını ve işlenen kötü fiil için pişmanlık duyma manasına geldiğini gösteren birer örnektir.

Bağışlama manasına gelen تاب fiili Kur'an-ı Kerim'de, mazî, muzari, emir ve masdar kalıplarında geldiği gibi, mübalağa ölçüsü olan "tevvâb" şeklinde de geçmektedir.

Bu fiilin muhtelif çekimleri, Kur'an'da kullanıldığı şekilleri, sure adları ve âyet numaraları aşağıya çıkarılmıştır.

39 IX (Tevbe), 15.

40 XLVI (Ahkâf), 15.

41 LXVI (Tahrîm), 8.

42 II (Bakara), 54.

43 IX (Tevbe), 3.

44 II (Bakara), 160.

تاب fiili ve ayrı kökten türeyen kelimelerin surelere göre dağılışı.		
<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Şekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
تاب	فتاب عليه	Bakara,37.
"	فتاب عليكم	" ,54.
"	فمن تاب من بعد ظلمه	Mâide,39.
"	لقد تاب الله على النبي... ثم تاب عليهم	Tevbe, 117.
"	ثم تاب عليهم	" ,118.
"	لمن تاب و آمن	Tâ-Hâ, 82.
"	وتاب الله عليكم	Mücâdele;13
"	فتاب عليكم	Müzemmil,20
يتوب	فأولئك يتوب الله عليهم	Nisa, 17
"	و يتوب عليكم	Nisa,26
"	و الله يريد أن يتوب عليكم	Nisa,27
"	فإن الله يتوب عليكم	Mâide,39
"	ويتوب الله على من يشاء	Tevbe,15
"	ثم يتوب الله من بعد ذلك	Tevbe,27
"	عسى الله أن يتوب عليهم	Tevbe,102
"	و إما يتوب عليهم	Tevbe, 106
يتوب	إن شاء أو يتوب عليهم	Ahzâb, 24.
"	و يتوب الله على المؤمنين و المؤمنات	Ahzâb, 73.
أتوب	فأولئك أتوب عليهم	Bakara, 160.
تب	و تب علينا	Bakara, 128.
توبة	إفّا التوبة	Nisâ, 17.
"	هو يقبل التوبة عن عباده	Tevbe, 104.
قابل	وقابل التوب شديد العقاب	Mü'min, 3.
تواب	إنه هو التواب الرحيم	Bakara, 37.54.
"	إنك أنت التواب الرحيم	Bakara, 128.
"	و أنا التواب الرحيم	Bakara, 160.
"	إن الله كان توابا رحيمًا	Nisâ, 16.
"	و أن الله تواب حكيم	Nür, 10.
"	إن الله تواب رحيم	Hucurât, 12.
"	إنه كان توابا	Nasr, 3.

Tevbe bahsi insanoğlunu, özellikle inananları çok yakından ilgilendiren ve Kur'an-ı Kerimde oldukça geniş yer alan önemli konulardan biri olduğu bilinen bir gerçektir. Biz burada konumuzla ilgili bulunan yönünü kısaca vermeye çalıştık. Bu arada konumuzla yakından alakalı gördüğümüz bir hadisi şerife yer vermek istiyoruz. Ebû Mûsâ el-Eş'ari(r.a.)'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurmuştur: " Gündüz günah işleyenlerin tevbe etmeleri için, Allah, geceleyin tevbe kapılarını açarak onlara rahmet elini uzatır, gece günahkâr olanların tevbe etmeleri için de gündüzün tevbe kapılarını açarak onlara rahmet elini uzatır. Bu hal, güneş battığı yerden doğuncaya kadar- kuyâmete kadar- devam eder".⁴⁵

فعل فعل

فعل fiili; affetmek, günahı geçmek, tokalaşmak, barışmak, yüz çevirmek, geri dönmek, terketmek, bir şeyin yüzü ve yan manalarına gelmektedir. ayrıca bu kelime, kötülük edenı muhafaza etmemek, başa kakmamak ve azarlamamak manalarına da gelmektedir.

İnsanların kusur ve günahlarını bağışlama hususunda فعل kelimesinin ifade ettiği mana, فعل kelimesinin ifade ettiği manadan daha kapsamlıdır. Çünkü فعل fiili zahiri afv'ı gösterirken, فعل fiili hem zahiri hem de kalbi afv'ı ifade eder. Yani فعل fiili, kişinin bir başkasını, affetme gücüne sahip olmasa dahi diliyle bağışlaması için kullanılır. فعل fiili ise, bağışlama gücüne sahip olan ve hem diliyle hem de kalbiyle bağışlayan kimsenin affını tezammün eder.⁴⁶

فعل fiili, aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, Teğâbun suresinde geçen fiil hariç, diğer yerlerde, emir şeklinde geçmektedir.

⁴⁵ Müslim, (49), et-Tevbe, 31.IV.2113; et-Tergîb Ve'l-Terhib, et-Tevbe, I, IV, 88; Riyâzu's-Sâlihîn tercümesi, I, 21.

⁴⁶ Fahrüddin Er-Râzi, et-Tefsîru'l-Kebîr, III, 272; ez-Zemahşeri, el-Keşşâf, I, 304; Firûzabâdi, Basâiru Zevî'l-Temyîz, III, 421; Râğîb el-İsfehânî, Mu'cemu Müfredât El-fâzî'l-Kur'ân, فعل maddesi; el-Mu'cemu'l-Vesil, I, 515,516; Muhtârü's-Sihâh, فعل maddesi.

صنع fiilinin surelere göre dağılışı

<u>Kelimenin Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı Sekli :</u>	<u>Sure adı ve âyet numarası :</u>
يصنعون	وليصنعوا	Nûr, 22.
تصنعون	وإن تعفوا وتصنعوا	Teğâbun, 14.
صنع	فاصنع الصنع الجميل	Hicr, 85.
اصنع	و اصنع إن الله يحب المحسنين	Mâide, 13.
"	فاصنع الصنع الجميل	Hicr, 85.
"	فاصنع عنهم وقل سلام	Zuhruf, 89.
"	و اصنعوا حتى يأتي الله بأمره	Bakara, 109.

كفر fiili

كفر maddesinden gelen "küfr" (الكفر) masdarı; Allah'a inanmamak, O'na şirk koşmak veya yakışmayacak sıfatlar isnad etmek, bir şeyi örterek üstünü kapatmak, imansızlık ve dinsizlik mânalarına gelmektedir.

Aynı maddeden ve " Tef'il " (تفعيل) ölçüsünde gelen " Tekfir " (التكفير) kelimesi de; bir şeyi hiç işlenmemiş gibi örtmek ve kapatmak manasına gelmektedir. Ayrıca bu kelime, inkârı ve nankörlüğü izâle etmek manasına gelir. Nitekim aynı ölçüde gelen " Temriz " (التمرير) kelimesi " hastalığı izâle etme " ve " Takziye (التغطية) kelimesi, " Göz çapağını temizleme " manasına kullanılmıştır⁴⁷.

كفر fiili Kur'ân-ı Kerimde, " Tef'il " (تفعيل) ölçüsünde geldiği yerlerde " afv " ifâde temektedir. Bunu, kelime ile ilgili olarak aşağıda vereceğimiz, surelere göre dağılışı tablosunda görmemiz mümkündür.

⁴⁷ ez-Zemahşeri, el-Keşşâf, I, 629; el-Beydâvi, Tefsiru'l-Beydâvi, II, 82; el-Merâğî, XXVIII, 125, 144; Râğib el-İsfehâni, Mu'cemu Mûfredât Elfâz'l-Kur'ân, ك ف ر maddesi; Mu'cemu'l-Vesit, II, 791, 792; Muhtâru's-Sihâh, ك ف ر maddesi.

كفر maddesinden gelen kelimelerin surelere göre dağılışı

<u>Kelimenin</u> <u>Kalıbı :</u>	<u>Kur'an'da Kullanıldığı</u> <u>Şekli :</u>	<u>Sure adı ve</u> <u>âyet numarası :</u>
كفر	كفر عنهم سيئاتهم	Muhammed, 2
كفرنا	لكفرنا عنهم سيئاتهم	Mâide, 65.
يكفر	ويكفر عنكم من سيئاتكم	Bakara,271
"	ويكفر عنكم سيئاتكم	Enfâl,29°
"	ليكفر الله عنهم أسوأ الذين عملوا	Zümer,35
"	ويكفر عنهم سيئاتهم	Feth, 5
"	يكفر عنه سيئاته	Teğâbun,9
"	و من يتق الله يكفر عنه سيئاته	Talak,5
"	عسى ربكم ان يكفر عنكم سيئاتكم	Tahrim,8
أكفر	لأكفرن عنكم سيئاتكم	Al-i İmran, 195
"	لأكفرن عنكم سيئاتكم	Maide,12
نكفر	لنكفرن عنهم سيئاتهم	Ankebût,7
كفر	وكفر عنا سيئاتنا	Al-i İmran, 193

Kur'ân-ı Kerimde " afv " manasına geldiğini tesbit ettiğimiz diğer bazı kelimelere, bu manaya geldiğini gösteren birer âyet zikretmekle yetinmek istiyoruz. Mesela Nûr suresinin 21. âyetinde geçen ve " tefil " (تفعيل) ölçüsünde gelen زكى fiili; 48 Furkân suresinin 70. âyetinde geçen ve aynı ölçüde gelen بدل fiili 49 ve Nûr suresinin 14. âyetinde geçen " rahme " (رحمة) kelimesi, 50 " afv " manasına gelmektedir.

Rahme (رحمة) kelimesi

Kur'ân-ı Kerimde geçen "rahme " kelimesinin verdiği ilk sinyal, onun; bütün nimetlerin akıp geldiğini ve tüm insanların hem dünyâ hem de âhirette mutlu olmalarına vesile olan ilâhî ihsân deryası olduğunu müjdelemesidir. "Rahmet" kelimesini bu açıdan

48 el-Beydâvi, Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil, IV, 76; el-Merâğî, Tefsîru'l-Merâğî, XVIII, 88.

49 el-Beydâvi, Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil, IV, 99.

50 a.g.e.,IV, 75.

değerlendirecek olursak, niteliği ve niceliği ne olursa olsun, Allah'ın rahmet ve merhameti olmadıkça hiç bir makam ve derecenin elde edilmesi mümkün değildir.

" Rahmet " (رَحْمَة) . Allah ile kulları arasında kurulmuş bir köprüdür; Allah (c.c.), Enbiya suresinin 107. âyetinde : " *Seni de - ey Resülüm-, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdim*" buyurmuş ve elçilerini onlara rahmet olarak göndermiştir; Neml suresinin 77 âyetinde : " *Şüphe yok ki Kur'an, doğruyu gösteren gerçek bir hidâyettir ve mü'minler için bir rahmettir*" buyurmuş ve kitaplarını rahmet olarak indirmiştir; En'ân suresinin 88. âyetinde : " *İşte o yol, Allah'ın hidâyet yoludur ki, O, bunu kullarından dilediğine nasib eder...*" buyurmuş ve onları rahmetiyle hidâyet etmiştir. Onlara rızık, sıhhat ve âşiyeli de rahmetiyle ihsan buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerimde geçen " rahmet " (رَحْمَة) ve bundan müştak olan kelimelerin genellikle, " mağfire " (مَغْفِرَة) ve bundan müştak kelimelerle yanyana zikredilmesi, 'afv konusunda dikkat çeken önemli bir husustur.

Mesela رَحْمَة masdarından türeyen ve "çok merhamet edici" manasına gelen رَحِيم kelimesi Kur'an-ı Kerimde, " مَغْفِرَة " masdarından müştak ve "çok bağışlayıcı" manasına gelen غَفُور kelimesi ile 71 yerde yanyana zikredilmiştir.

Bunların 6 'sı Bakara, 3'ü Âl-i İmrân, 8'i Nisâ, 5'i Mâide, 3'ü En'âm, 2'i A'râf, 2'i Enfâl, 5'i Tevbe, 1'i Yûnus, 1'i Hûd, 3'ü Yûsuf, 1'i Hicr, 4'ü Nehl, 4'ü Nûr, 2'si Furkân, 1'i Neml, 1'i Kâsas, 5'i Ahzâb, 1'i Sebe', 1'i Zümer, 1'i Fussilet, 1'i Şûrâ, 1'i Ahkâf, 1'i Feth, 2'si Hucurât, 1'i Hadid, 1'i Mücâdele, 2'si Mûnithine, 1'i Teğâbun, 1'i Tahrîm ve 1'i de Müzzemmil suresinde geçmektedir.

Bu kelime, Sebe' suresi hariç diğer surelerde غَفُور kelimesinden sonra, Sebe' suresinde ise, غَفُور kelimesinden önce zikredilmiştir. Ayrıca رَحِيم kelimesi, 4'ü Bakara, 2'si Nisâ, 2'si Tevbe ve 1'i de Hucurât suresinde olmak üzere, Kur'an-ı Kerim'in 9 yerinde, " tevbe " (تَوْبَة) masdarından müştak olan ve " tevbeyi çokça kabul eden " manasına gelen تَوَاب kelimesi ile yanyana gelmiş ve تَوَاب kelimesinden sonra

zikredilmiştir. Biz burada sadece "rahmet" (رحمة) kelimesinden müştak olan ve "Fe'il" (فعيل) ölçüsündeki رحيم kelimesinin Kur'an-ı Kerimde geçtiği yerleri vermeye çalıştık.

"Rahmet" kelimesini beşerî bir vasıf olarak değerlendirecek olursak o; insanı acıyacak durumda olan kimseye karşı şefkatta bulunmaya sevkeden ince bir duygudur. Bu kelime bazan sâdece "incelik" manasına, bazan da "ihsân" manasına gelmektedir. Mesela

رحم fiili Allah'a isnad edildiğinde sadece "ihsân" manası murad edilir. Ama insanlara isnad edilirse, sadece "incelik" manasına gelir. Allah, bu manalardan "incelik" vasfını kullarına vermiş, "ihsân" ı da kendine has kılmıştır ⁵¹.

Allah'ın kullarına ihsân buyurduğu en güzel nimetlerden biri de onlara bahşettiği acıma ve bağışlama duygusudur. İnsana verilen bu duyguyu bütün yaratıklara karşı kullanılması esas olmakla beraber, dinî emirleri ihlâlden ötürü cezaya çarptırılan kimsenin cezası uygulanırken ona acımak ve merhamet etmek kesinlikle doğru değildir. Hak ve hukukun çiğnenmediği her yerde daima merhametli davranmak, Allah'ın rahmetini ve rızasını kazanmaya vesile teşkil eder.

⁵¹ Firûzâbâdi, Besâiru Zevî'l-Temyiz, III, 53.

SONUÇ

İşlenen günahlardan arınmak için en uygun yol, "Tevbe"dir. Bu fiil Allah'a isnad edilirse; Allah önce kuluna, işlediği suçlardan ötürü pişmanlık hissi verir, onu tevbeye çeker, sonra da tevbesini kabul ederek onu bağışlar, demektir. Ama bu fiil kula isnad edilirse; yaptığı kötü işlerden pişmanlık duyarak Rabbine dönüş yapar, demektir. Allah, tevbe etmeyenî bağışlamaz. Bu fiil Allah'a bazan da geniş zaman sıgası olan muzarî kalıbında isnad edilir. Bu, Allah'ın, tevbe kapılarını kullarına daima açık tuttuğunu, onları bağışlaması için rahmet ve mağfiretini onlardan esirgemediğini gösterir⁵².

Kur'an-ı Kerim'de "afv" ifâde eden kelimeler farklı köklerden gelmesine rağmen, günahların bağışlanması bakımından aynı şey ifâde etmektedir. Ancak "afv"ın gerçekleşmesi açısından bu kelimeler arasında bazı farklar vardır. Mesela "afv"(العفو) kelimesi, suçu izale etmek ve onu silmek; "Mağfiret"(المغفرة) kelimesi, bir şeyi örtmek ve kapatmak; "Küfr" (الكفر) masdarından "Tef'il" (تفعيل) ölçüsünde gelen "Tekfir" (التكفير) kelimesi, bir şeyi hiç işlenmemiş gibi örtmek ve kapatmak; "es-salh" (الصلح) kelimesi, kötülük edenî muahaza etmemek, ona karşı olan kinî tamamen silmek ve onu hem diliyle hem de kalbiyle bağışlamak; "Rahmet" (الرحمة) kelimesi de Allah'a isnad edildiğinde "İhsân", kul'a isnad edildiğinde "incelik" manalarına gelmektedir⁵³.

Buna göre "afv"; işlediği suçtan dolayı kulun muahaza edilmemesi; "Mağfiret"; kulun ele karşı rezil olmaktan ve utanç duymaktan korunması için bağışlanan günahı örtülerek unutulmasıdır. "Rahmet" de bu iki olay gerçekleştikten sonra kulun Allah'a sığınarak O'ndan sevap talep etmesidir. Yani kul Rabbine nidâda bulunarak; Ey Rabblim! Senden bağış istiyorum. Şayet lütfunu benden esirgemez ve beni bağışlarsan, bağışladığım günahları

⁵² Tebâtebâi, el-Mizân Fî Tefsiri'l-Kur'an, IX, 228.

⁵³ Fahrüddin er-Râzi, et-Tefsiru'l-Kebir, VII, 160; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf, I, 408; Firuzâbâdî, Besâiru Zevî'l-Temyiz, III, 421; Toshihiko Izutsu, Kur'an'da Allah ve İnsan (Türkçeye çeviren Süleyman Ateş), s. 23; Suad Yıldırım, Kur'an'da Ulûhiyyet, s. 155,220-21.

gizli tut. Beni başkalarına karşı mahcup etme, diye yalvarır ve şöyle der:⁵⁴ ... *Rabbimiz! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı...*⁵⁵

Allah'ın mağfireti bütün insanlar için geçerlidir. Çünkü Allah (c.c.) Ra'd suresinin 6.âyetinde: "Putu tapanlar senden, iyilikten önce kötülük isterler, oysa onlardan önce nice ibret alınacak cezâlar verilmiştir. Doğrusu Rabbinin, insanların zulûmlerine rağmen onlara mağfireti vardır. Rabbinin cezalandırması çetindir" buyurmuş ve umum manadaki "insanlar" kelimesini kullanarak hem mağfiretini hem de cezalandırmayı, müslim veya gayri müslim ayırımı yapmaksızın bütün insanlara teşmil etmiştir.

Konumuzu, bağışlanma talebinde bulunanların Kur'ân-ı Kerimdeki ifâdelerinden birkaç örnek vererek tamamlamak istiyoruz.

Hz.İbrahim (a.s.) Rabbine:

"*Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, anamı, babamı, ve inananları bağışla*";⁵⁶

Hz.Mûsâ (a.s.)Rabbine:

"*Rabbim! Doğrusu kendime yazık ettim, beni bağışla*";⁵⁷

Hz.Muhammed(s.a.v.) Rabbine:

"... *Rabbim! Bağışla, merhamet et, Sen merhamet edenlerin en hayırlısıdır*";⁵⁸

Melekler tevbe edenler için Rablerine:

"... *Rabbimiz! İlim ve rahmetin herşeyi içine almıştır. Tevbe edip Sentn yoluna uyanları bağışla; onları cehennem azâbından koru*"⁵⁹;

Müminler din kardeşleri için Rablerine:

"... *Rabbimiz! Bizi ve bizden önce inanmış olan kardeşlerimizi*

⁵⁴ Fahrüddin er-Râzi, et-Tefsiru'l-Kebir, VII. 160.

⁵⁵ II (Bakara), 286.

⁵⁶ XIV (İbrahim), 41.

⁵⁷ XXVIII (Kasas), 16.

⁵⁸ XXIII (Mü'minün), 118.

⁵⁹ XL (Mü'min), 7.

bağışla; kalbimizde mü'minlere karşı kin bırakma; Rabbimiz! Şüphesiz Sen şefkattir, merhamettir"⁶⁰;

İman edenler Rablerine:

"...Rabbimiz! Biz şüphesiz inandık, bunun için günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateşin azabından koru"⁶¹;

"... Rabbimiz! Eger unutacak veya yanılacak olursak bizi sorumlu tutma.. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi taşıtma, bizi affet, bizi bağışla, bize acı, Sen Mevlâmızsın, kâfirlere karşı bize yardım et..."⁶²,

Sürekli ibadet halinde bulunan müminler Rablerine:

"...Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerden olarak al"⁶³ şeklinde mağîret taleb etmişlerdir.

⁶⁰ LIX (Haşr), 10.

⁶¹ III (Âl-i İmrân), 16.

⁶² II (Bakara), 286.

⁶³ III (Âl-i İmrân), 193.